

Pienvesivoimayhdistys ry kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto liittyen vesilain muutosesitykseen:

”Väliaikainen poikkeaminen vesivoimalaitoksen lupamääräyksistä sähköjärjestelmän tasapainottamiseksi” (Viite - asianumero: VN/25636/2023).

Lakiuudistuksen merkityksellisyys:

Pienvesivoimayhdistys ry katsoo lakiuudistuksen luovan yhden uuden merkityksellisen lisäinstrumentin, joka vastaa tarpeeseen ylläpitää sähköverkon tehotasapaino sähköverkon kannalta merkittävissä poikkeustilanteissa. Sähköverkon tehotasapainon menetys voisi pahimmillaan johtaa huomattavan suuriin vahinkoihin ja menetyksiin esimerkiksi kiertävien sähkökatkojen muodossa.

Lakiuudistusta tarkastellaan normaaliolojen lainsäädännön pohjalta. Tätä lähtökohtaa pidetään perusteltuna. Toisaalta uudistuksen voidaan katsoa palvelevan osaltaan myös koko yhteiskunnan varautumista poikkeaviin olosuhteisiin.

On huomionarvoista, että esitetty mekanismi hyödyntää jo olemassa olevaa *kotimaista säätökykyistä vesivoimainfrastruktuuria* ilman välittömiä lisäinvestointeja tahi uudelleenluvituksia. Täten tasapainottavan kapasiteetin voidaan katsoa olevan valmiina ja ajallisesti *heti käytettävissä* eikä kapasiteetin lisärakentaminen vesivoiman tai jonkun muun nopeaan säätöön kykenevän voimantuotannon muodossa sido pääomia tahi luo uutta lisärasitusta ympäristölle. Oma seikkansa on - kuitenkin - kuinka pitkäkestoinen esitetty viranomaiskeskeinen lupahakemusprosessi poikkeamaluville tulee tosiasiallisesti olemaan. Näemme erityisesti ajallisen valmiuden varautumisessa olevan merkityksellistä, huomioiden esimerkiksi uusimpien tutkimusten johtopäätökset sähkön riittävyydestä jo lähitulevaisuudessa. [I. Malmipuro, S. Syri, T. Koivunen, D. H. Kankanamge; *”Capacity adequacy in the electrifying Nordic and Baltic region”*, Energy 360, Elsevier, 2026.]

Toisaalta on huomionarvoista, että esitetyn mekanismin kautta niiden vesistöjen virtaamat ja pinnankorkeudet, jotka tulisivat esitetyn sääntelyn piiriin, voivat muuttua hyvinkin nopeasti ja yllättäen. Tämä puolestaan luo riskin vesistöjen ekologisen tilan muuttumiseen tahi aiheuttaa muita paikallisia vaikutuksia. Näin ollen *mekanismin tulee olla yksi viimesijaisista tahi viimesijaisin keino*, jolla sähköverkon tehotasapainoa ylläpidetään sen jälkeen, kun kaikki muut käytössä olevat markkinaehtoiset joustot ja keinot on todettu riittämättömiksi, kuten perusteluissa esitetäänkin.

Hankkeesta vastaavan luvanhaltijan oikeusaseman turvaamiseksi on erittäin keskeistä, että sääntelyä *ohjataan yksinomaan järjestelmävastaavan viranomaisen toimesta ja viranomaismääräysten kautta*. Hankkeesta vastaava, jota esitetty sääntely koskee, toteuttaa näin ollen viranomaisen antamaa yksiselitteistä poikkeusmääräystä.

Tästä huolimatta on mahdollisuus, että määräyksen noudattamisesta aiheutuu hankkeesta vastaavalle mainehaittaa tahi muita epäsuoria edunmenetyksiä, joiden vaikutukset tulee pyrkiä ennakoimaan, minimoimaan ja tarvittaessa hyvittämään. Suorat edunmenetykset tulee korvata, lakiesityksen mukaisesti. Mikäli viranomaismääräyksen noudattaminen aiheuttaa edunmenetyksiä kolmansille osapuolille, tulee taata, että hankkeesta vastaava ei ole näistä korvausvastuullinen ja toisaalta että vahingon kokenut saa kokemastaan edunmenetyksestä täysimääräisen korvauksen.

Edellä esitettyyn pohjautuen Pienvesivoimayhdistys ry toteaa lausuntonaan:

1. Lausuntonne sähköjärjestelmän käyttövarmuutta turvaavia toimia koskevista ehdotuksista (18 luvun 5 a §):

- On keskeistä, että poikkeusmenettelypäätos on olemassa ja sen pohjalta voidaan tarvittaessa toimia välittömästi, vaikka välttämättä päätöksen mukaiseen toimenpiteeseen ei päädytä kertaakaan päätöksen voimassaoloaikana.
- On keskeistä, että mekanismia käytetään viranomaispäätöksellä vain viimesijaisena vaihtoehtona, kun kaikki muut markkinaehtoiset keinot ja joustot on käytetty.
- Mekanismin olemassaolo ei saa häiritä sähkömarkkinoiden normaalia toimintaa ja kehittymistä.
- Esitetty ratkaisu kuuden vuoden määräajaksi, jonka poikkeamapäätös olisi kerrallaan voimassa, on perusteltu ja on yhteydessä vesipuitedirektiivin asettamaan määräaikaan poikkeusten tarkastamisesta kuuden vuoden välein. Näin ollen myös päätöksen mahdollinen jatkaminen hakemuksella kuuden vuoden aikajaksoissa on perusteltua.
- **Poikkeustoimien toimeenpanon ja niiden voimassaolon päättämisestä tiedottamisesta:**
 - i. Lain tulee määritellä tiedottamisvastuun olevan poikkeustoimen käyttöönotosta määränneellä viranomaisella, eikä niin että viranomainen antaa vastuun tiedottamisesta luvanhaltijalle/hankkeesta vastaavalle, kuten lakiesityksen pohjalta voisi päätellä.
 - ii. Myös avoin etukäteistiedottaminen poikkeusluvan olemassaolosta ja sen toimeenpanon mahdollisista vaikutuksista katsotaan merkitykselliseksi.
 - Hankkeesta vastaavan kannalta poikkeustoimista avoimesti tiedottaminen on täysin keskeistä mainehaittojen ja riskien hallinnan kannalta.

2. Lausuntonne sähköjärjestelmän käyttövarmuutta turvaavien toimien menettelyä ja viranomaisjärjestelmää koskevista ehdotuksista (18 luvun 5 b §):

- 5 b § määrittää selkeästi vastuulliset viranomaisahot hakemuksen laatijalle (Energiavirasto) ja poikkeamaluvan täytäntöönpanosta päättävälle taholle (järjestelmävastuullinen, Finngrid). Puhtaasti viranomaisvetoista lähtökohtaa pidetään hyvänä. Toimien ajallisen pituuden rajausta on selkeä (rajataan välttämättömään).

3. Lausuntonne Energiaviraston tiedonsaantioikeutta koskevista ehdotuksista (18 luvun 5 c §):

- 5 c § mahdollistaa hyvin laajan tiedonsaantioikeuden Energiavirastolle. Määritelmä ”tarpeellisia tietoja” on hyvin laava. Hankkeesta vastaavan kannalta katsottuna voidaan olettaa, että pyydettävät tiedot saattavat sisältää liikesalaisuuksia tahi muuta yksityisoikeudellisissa sopimuksissa salassa pidettäväksi määritettyä materiaalia. On erittäin keskeistä huolehtia ja rajata, että tämä tieto rajautuu vain Energiaviraston sisäiseen käyttöön ja hankkeesta vastaavalta pyydettävät tiedot rajataan vain välttämättömään.

4. Lausuntonne sähköjärjestelmän käyttövarmuutta turvaavista toimista johtuvien edunmenetysten korvaamista koskevista ehdotuksista (18 luvun 6 a §):

- Pienvesivoimayhdistys pitää perusteltuna lähtökohtaa, jossa omaisuutta kohdannut suora edunmenetys korvataan valtion varoista.
 - Huomautamme, että toimista voi seurata myös huomattavan suuria epäsuoria ja kauaskantoisia kustannuksia, jotka voivat kohdentua kolmansiin osapuoliin tahi hankkeesta vastaavaan. Kompensaation saaminen näistä edunmenetyksistä voi tosiasiallisesti muodostua hyvin vaikeaksi, ellei jopa mahdottomaksi.
- Mikäli toimenpiteistä aiheutuu vesistöön ekologisia muutoksia, näemme että hankkeesta vastaava ei saa ajautua tilanteeseen, jossa hankkeesta vastaavalle asetetaan myöhemmässä vaiheessa lisävelvoitteita tosiasiallisesti jo aiemmista poikkeustoimenpiteistä aiheutuneiden vaikutusten kompensoimiseksi.
- Näitä lähtökohtia tulisi laajentaa noudatettavaksi myös tilanteisiin, jossa mahdollisesti muut alapuolisessa vesistössä oleva(t) hakkeista vastaava(t) joutuisivat poikkeuksellisiin toimenpiteisiin kuten mittaviin ohijuoksutuksiin, ilman että heille on määrätty toteutettavaksi poikkeusmääräystä.

5. Lausuntonne ehdotuksen vaikutusten arvioinnista (erityisesti millaisia vaikutuksia näette ehdotuksilla olevan ja onko ehdotuksilla muita kuin mietinnössä tunnistettuja vaikutuksia, mitä):

- Lakiesitys ei tässä hetkessä yksilöi/määritä yksiselitteisesti vesistöjä/voimalaitoksia joihin poikkeuskäytäntöä voitaisiin soveltaa. Vaikutusten osalta voidaankin tulla tilanteeseen, jossa eri vesistöhankkeiden osalta päädytään hyvin ristiriitaiseen tilanteeseen, kts. myös lausunnon kohta 6.
- 16 luku 2§9: Seuraamukset myös, mikäli hankkeesta vastaava ei voi toteuttaa annettuja määräyksiä tai kykenee toteuttamaan ne vain osittain, esimerkiksi force major tilanteessa.
- Mahdolliset rikosoikeudelliset vastuut mahdotonta sulkea täysin pois hankkeesta vastaavalta.

6. Lausuntonne vesivoiman tilapäisiä lisäämismahdollisuuksia ja sen vaikutuksia koskevan, päätösmenettelyä edeltävän selvityksen tarpeellisuudesta ja toteutuksesta:

- Pienvesivoimayhdistys ry pitää selvityksen laatimista kannatettavana. Haluamme myös tuoda esille, että parhaillaan on menossa useita erillisiä rinnakkaisia hankkeita ja sääntelykokonaisuuksia virtavesien ja vesivoiman ympärillä (mm. vesilain 0-velvoite uudistus, kansallisen kalatiestrategian päivittäminen, kansallinen ennallistamissuunnitelma). *Näiden hankkeiden välinen koordinaatio sekä tiedon välitys hankkeiden välillä on mielestämme erittäin keskeistä resurssien käytön ja lopputuloksen laadun kannalta.*

7. Muut huomionne ehdotuksesta

- Viittaamme johdantokappaleeseen ”Lakiuudistuksen merkitys”

Helsingissä 03.07.2026

Pienvesivoimayhdistys ry

Sami Mäkelä, Hallituksen puheenjohtaja

Asko Parviainen, Hallituksen varapuheenjohtaja